

Liliana ROTARU

O INSULĂ A UTOPIEI EDUCAȚIONALE SOVIETICE: INSTITUTUL ÎNVĂȚĂTORESC DE LA SOROCA

An island of the soviet educational utopia: the Teaching Institute in Soroca

The history of some pedagogical higher education institutions in the Moldavian SSR, re-established and / or created by the Soviets since the second half of the 1940s, is more or less known, among them are predecessors of some universities in the Republic of Moldova. Others, however, created to cover some urgent needs of the moment, have been left out of historical knowledge and no one remembers their existence. The same happened in the case of the Teachers' Institute from Soroca, created in 1949 to cover the shortage of teachers in the post-war period. The shortage of teachers was deepened in the end of the 1950s by the expansion of the Soviet education system in the Moldovan SSR and the transition to compulsory education of 7 classes in villages and 10 classes in Soviet Moldovan cities. The authorities have decided that by expanding the number of pedagogical higher education institutions, including by creating the Soroca Teacher Training Institute, they will be able to alleviate the crisis of teachers in the Moldavian SSR. The Teachers' Institute in Soroca had an ephemeral existence. For five years, as it existed, it produced several hundred teachers for grades V-VII, but still did not contribute to reducing the shortage of teachers in Soviet Moldova, becoming an island of socialist utopia.

Created on a virgin land in terms of the tradition of higher education, given the lack of qualified teaching and scientific staff, but also a pool for recruiting potential students, the institution was abolished in 1954. Based on unpublished documents, the author, in addition to restoring the short history of the Teachers' Institute from Soroca, tries to decipher the goals pursued by the regime by opening these higher education institutions in the northern part of the Moldovan SSR, where less than 50 km there is a pedagogical institute - the one from Bălți.

Keywords: *higher education; the Teachers' Institute from Soroca; Moldovan SSR; the Soviet educational system.*

Reforma școlară și realitățile RSS Moldovenești de la sf. anilor '40.

Starea de astăzi a învățământului superior este, într-o mare măsură, un rezultat și un produs al istoriei acestuia în perioadele anterioare. În școala superioară din Republica Moldova au fost concentrate toate succesele și deficiențele politicilor educaționale din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Astfel, studierea sistemului sovietic de formare a cadrelor pedagogice pentru școala generală și politicile educaționale promovate de regim în și prin învățământul superior, luat într-o perioadă extrem de incertă pentru RSSM (în mare parte, similară cu situația actuală), ar putea ghida autoritățile noastre publice în elaborarea și ajustarea politicilor de pregătire a cadrelor didactice pentru învățământul general din Republica Moldova. Exploatarea lecțiilor istoriei, în mod special a creării, funcționării și închiderii școlilor superioare în RSSM, ar putea permite predicțiile în ce privește longevitatea posibilă a unor instituții de învățământ superior din

Republica Moldova create masiv după obținerea independenței și, de asemenea, ar putea prevedea niște rezultate ale reformelor promovate pe această dimensiune.

Masificarea învățământului superior a fost un fenomen specific postbelic, determinat în mare parte de cele două tendințe principale ale perioadei – refacerea și modernizarea accelerată ale statelor abia ieșite din cel de-al Doilea Război Mondial, pe de o parte, și competiția dintre cele două supraputeri în condițiile *războiului rece*, pe de altă parte. Nou-creata RSSM a ajuns sub incidența fenomenului postbelic general, aici (re-)întemeindu-se în mai bine de doi ani de la sfârșitul războiului – șapte instituții de învățământ superior: câte un institut învățătoresc în orașele Bălți și Tiraspol, altele cinci: un institut pedagogic, unul agricol, unul de medicină, un conservator și o universitate – toate la Chișinău. Deși în RSSM lipseau atât cadrele naționale care ar fi putut crea „învățământul superior moldovenesc și pentru moldoveni”, cât și un bazin de recrutare a studenților (studiile românești ale tinerilor din Basarabia nu corespundeau „rigorilor” școlii superioare sovietice), procesul de creare a instituțiilor de învățământ superior a fost unul forțat și virulent, autoritățile comuniste grăbind constituirea sistemului de învățământ superior din necesitatea de a-și crea aici o bază socială și niște loialități naționale. În mare parte, sistemul educațional superior în RSSM a început a fi creat în 1940-1941, încheindu-se cu întemeierea Universității de Stat de la Chișinău. Cele șapte instituții create în primii ani după război au avut continuitate pe toată perioada sovietică și, redenumite unele, formează și astăzi sistemul școlilor superioare al Republicii Moldova. Cu toate acestea, peste câțiva ani, autoritățile sovietice vor mai deschide încă două școli superioare cu profil pedagogic – una la Soroca în anul 1949 și alta la Cahul în anul 1953 – instituții cu o existență efemeră despre care nu s-a scris nici măcar în literatura de specialitate.

Ne propunem în cercetarea ce urmează să identificăm resorturile politice, economice și sociale care au determinat autoritățile de stat și de partid ale Uniunii Sovietice să organizeze în anul 1949 încă un institut învățătoresc în partea de nord a RSSM, să analizăm „performanțele” activității acestei școli superioare pedagogice în cei cinci ani cât a existat și să descifrăm rațiunile desființării subite a Institutului Învățătoresc de la Soroca în anul 1954.

Deficitul de învățători pentru învățământul general a constituit o caracteristică a sistemului educațional sovietic, inclusiv a celui moldovenesc, pentru toată perioada de după război și niciuna dintre măsurile autorităților nu au reușit să acopere posturile didactice din școlile generale deschise cu vehemență în RSSM în perioada postbelică¹. Extinderea rețelei de școli de diferite nivele și creșterea numărului de copii (persoane) școlarizați, pe de o parte, dar și lipsa de capacitate a instituțiilor de învățământ pedagogic să „producă” un număr suficient sau cel puțin planificat de învățători, au adâncit deficitul de pedagogi, criza de personal didactic (nu insistăm asupra calității lor) transformându-se într-un fenomen specific al

¹ Pentru detalii: Liliana Rotaru, *Un „pompiere” pentru sistemul educațional al RSS Moldovenești – Institutul Învățătoresc din Soroca*, în: *O utopie devenită realitate: învățământul superior în RSS Moldovenească – de la planificare la reproducere*, coord. Liliana Rotaru, Ion Valer Xenofontov, Chișinău, S. n., 2020, pp. 30-57.

școlii sovietice din a doua jumătate a anilor '40 și care a durat până către sfârșitul anilor '50.

Ideea unui învățământ general și obligatoriu a însoțit întreaga istorie a statului sovietic. La 23 iulie 1930 CC al PC(b) din întreaga Uniune dispunea asupra unui învățământ primar obligatoriu, dar abia după cel de al Doilea Război Mondial a fost decretată obligativitatea învățământului de șapte ani. În ce privește instituirea școlii obligatorii de șapte ani în URSS, nu a fost introdusă similar celei primare – printr-un document normativ care ar fi stipulat expres această fapt², ci printr-un set de documente normative, care au fost adoptate într-un interval de circa douăzeci de ani începând cu anul de învățământ 1949-1950³. Spre sfârșitul primului cincinal postbelic, învățământul general și obligatoriu de șapte clase va fi introdus prin mai multe hotărâri și rezoluții ale autorităților unionale de stat și de partid, deciziile Moscovei fiind dublate de cele ale autorităților republicane, de puține ori adaptate la realitățile locale.

RSSM nu dispunea de resurse suficiente pentru a realiza reforma dintr-un singur pas⁴, astfel că autoritățile republicane au decis să treacă etapizat la învățământul general obligatoriu de șapte clase⁵. Hotărârea din 25 mai 1949 a Biroului CC al PC(b) al Moldovei și a Sovietului Miniștrilor al RSSM, prevedea introducerea de la 1 septembrie 1949 a învățământului obligator de șapte clase doar în 21 de raioane ale Moldovei Sovietice și a celui de 10 clase – doar pentru locuitorii orașelor Chișinău, Tiraspol, Bălți, Bender, Soroca, Cahul și Orhei⁶. Hotărârea respectivă responsabiliza Ministerul Învățământului să creeze condițiile necesare pentru trecerea la învățământul universal de șapte clase în cele 21 de raioane ale republicii (deschiderea școlilor, crearea unor clase noi în școlile funcționale, asigurarea școlilor cu personal didactic, convingerea părinților să-și dea copiii în clasele mari, materiale didactice și altele). În urma estimărilor făcute de funcționarii Ministerului, ministrul Artiom Lazarev asigura guvernul că nu va fi nevoie de prea multe cheltuieli pentru realizarea acestei reforme, pentru că majoritatea absolvenților claselor primare, din raioanele vizate, își continuau studiile în școala de șapte clase și în anii precedenți. Pentru punerea în aplicare a hotărârii, estima ministrul, va fi nevoie doar de reorganizarea a 18 școli primare în școli de șapte clase, de deschiderea a nouă internate pentru vreo 200 de elevi și de mărirea numărului de clase de a V-a pentru școlarizarea a circa 2.000 de copii⁷. În ce privește învățământul obligatoriu de 10 clase, ministrul Lazarev considera că cele 26 de școli medii din cele șapte orașe nominalizate în hotărâre, sunt suficiente pentru

² Există o sumă de documente cu referire la învățământul general și obligatoriu, care sunt destul de diverse și greu de încadrat într-o schemă clară.

³ Д.П. Сажин, *Правовое содержание всеобщего в советский период*, в: *Грамота*, 2012, № 10 (24), ч. II, сс. 163-167. Disponibil: <https://www.gramota.net/materials/3/2012/10-2/39.html> (accesat: 13.07.2020).

⁴ *Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova (AOSPRM)*, Fond (F.) 51, inventar (inv.) 8, dosar (d.) 84, filele (ff.) 54-55.

⁵ *AOSPRM*, F. 51, inv. 8, d. 792, f. 4.

⁶ *Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM)*, Fond (F.) 2848, inventar (inv.) 2, dosar (d.) 52, filele (ff.) 356-363.

⁷ *AOSPRM*, F. 51, inv. 8, d. 400, ff. 4-6.

școlarizarea tuturor absolvenților clasei a VIII-a, recomandând doar mărirea numărului de elevi în clase, fără deschiderea altor școli medii⁸. Calculele Ministerului Învățământului au fost însă departe de situația reală, astfel încât Hotărârea guvernului republican din 12 septembrie 1949 cu privire la modificarea planului rețelei de școli în anul de învățământ 1949-1950 prevedea deschiderea pe lângă cele 20 de școli de șapte clase prevăzute anterior, a încă 15 școli de șapte clase și a 4 școli medii, precum și deschiderea a încă 17 clase suplimentare de a VIII-IX-a în școlile medii existente⁹.

Deși în nota informativă ministrul nu aborda problema asigurării cu cadre a posturilor didactice generate de aplicarea hotărârii, Ministerul Controlului de Stat, care a verificat pregătirea școlilor din RSSM pentru anul de învățământ 1949-1950 a semnalat un deficit de 1 700 de învățători, inclusiv 751 de învățători pentru clasele a V-VII-a și 89 de profesori pentru clasele a VIII-X-a¹⁰. Dacă ministrul nu a considerat necesar să abordeze metodele și sursa acoperirii posturilor vacante în școlile noi deschise, autoritățile de partid, atât cele republicane, cât și cele locale erau mai îngrijorate de soarta reformei. Comitetele raionale de partid au semnalat autorităților centrale asupra lipsei învățătorilor ca una dintre cele „mai grave și alarmante probleme ale învățământului” în raioanele republicii¹¹. Iar Constantin Cernenko, șeful Secției propagandă și agitație a CC al PC(b)M, raporta superiorilor de la Moscova că în cea mai mare parte a raioanelor RSS Moldovenești (40 de raioane) reforma nu poate fi implementată din cauza „lipsa cadrelor didactice (mai ales a cadrelor naționale) care pot fi angajate în școlile de șapte clase” și a condițiilor materiale pentru deschiderea noilor școli¹². Pe lângă lipsa cadrelor didactice, pregătirea profesională a persoanelor angajate în școlile Moldovei Sovietice era de cele mai multe ori incertă și insuficientă – o bună parte a celor care ocupau posturile didactice nu aveau studiile necesare, alții – nu absolviseră nici măcar școlile medii¹³.

Misiunea de a pregăti cadre didactice pentru învățământul general din RSS Moldovenească era pusă în seama a șapte instituții de învățământ mediu de specialitate (școlile pedagogice de la Tiraspol, Orhei, Călărași, Bender, Soroca, Bălți și Cahul), care formau învățători pentru clasele primare, a două institute învățătoresți, care pregăteau pedagogi pentru clasele a V-VII-a și a Institutul Pedagogic de la Chișinău care pregătea învățători pentru clasele a VIII-X-a. Pe parcursul primilor cinci ani de funcționare, școlile superioare pedagogice au realizat o activitate intensă de convingere a tinerilor din RSSM să urmeze studii superioare pedagogice, dar un cumul de factori obiectivi nu le-a permis să îndeplinească nici măcar planul de admitere anual. În cazul în care izbuteau să înmatriculeze numărul de studenți fixat de autoritățile statului, fenomenul abandonului studiilor era destul de important, astfel că aceste instituții superioare nu aveau posibilitatea să îndeplinească planul de „producere” a absolvenților. Iar după introducerea

⁸ AOSPRM, F.51, inv. 8, d. 792, ff. 9-10.

⁹ ANRM, F. 2991, inv. 1, d. 50, ff. 186-189.

¹⁰ AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 400, f. 58.

¹¹ AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 219, ff. 179-180.

¹² AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 84, f. 55.

¹³ AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 219, ff. 179-182.

învățământului obligator de șapte clase în localitățile rurale și a celui mediu – în cele urbane, care trebuia să se realizeze etapizat: 1949-1950 în 21 de raioane și șapte orașe și în 1950-1951 – în celelalte raioane și orașe ale republicii, deficitul de profesori școlari a fost sortit să se transforme într-unul cronic.

La 1 februarie 1949, Sovietul Miniștrilor al URSS a adoptat o hotărâre cu privire la pregătirea învățătorilor pentru școlile medii și cele de șapte clase, prin care indica autorităților republicane să repartizeze la muncă pedagogică în școlile medii nu mai puțin de 50% dintre absolvenții universităților de stat care absolvesc specialitățile: istorie, limbă și literatură, geografie, biologie și nu mai puțin de 20% dintre absolvenții cu specialitățile matematică și fizică. De asemenea, guvernul unional dispunea ca absolvenții școlilor pedagogice să fie admiși prin ordin la anul I al institutelor învățătoresci timp de cinci ani. De asemenea, în termen de o lună, ministerele republicane să identifice posibilități de a transforma unele școli pedagogice în institute învățătoresci cu scopul de a pregăti în regim de urgență învățători pentru clasele a V-VII-a¹⁴.

În conformitate cu indicația Moscovei, autoritățile de la Chișinău au dispus la 6 septembrie 1949 reorganizarea școlii pedagogice din Soroca într-un „institut învățătoresc moldovenesc cu durata de studii de doi ani”¹⁵, deși la mai puțin de 50 de km, în orașul Bălți, deja funcționa o instituție de învățământ superior pedagogic, iar la sud de orașul Chișinău – nu a fost creată nicio instituție de învățământ superior, în schimb, la Cahul funcționa o școală pedagogică, care a putut fi reorganizată într-un institut învățătoresc.

De ce au ales autoritățile să organizeze tocmai la Soroca acest institut învățătoresc, este prima întrebare care reiese din acest context. Autoritățile decidente nu argumentează în vreun document accesibil alegerea locului pentru noua școală superioară pedagogică. În urma analizei unor documente inedite de arhivă și a surselor conexe, suntem determinați să considerăm că orașul din nordul Moldovei Sovietice nu a fost ales din întâmplare, mai mult decât atât, așa cum s-a menționat, o instituție de învățământ superior pedagogic care să formeze personal didactic pentru zona de nord a RSSM exista de mai bine de patru ani la Bălți. Obiectivele propagandistice ale autorităților comuniste au prevalat asupra celor pragmatice în acest caz, or județul Soroca era printre cele trei județe ale Basarabiei cu cel mai mare număr de populație românească (79,11%), iar orașul Soroca era printre cele trei orașe basarabene cu mai bine de 50% de populație românească¹⁶, în timp ce în majoritatea orașelor din Basarabia interbelică predominau etnici evrei sau ruși. Cu o populație majoritar românească, județul Soroca era, respectiv, și un centru de civilizație, cultură și învățământ românesc¹⁷. Astfel, regimul și-a propus, în primul rând, să reducă forțat și să dilueze elementul românesc, care locuia compact în această regiune și să-și creeze în partea de nord a RSSM o bază socială și o sumă de loialități naționale. Prin înregimentarea tinerilor din regiunea de nord, puterea

¹⁴ ANRM, F. 2991, inv. 1, d. 47, f. 4.

¹⁵ ANRM, F. 2848, inv. 22, d. 76, ff. 150-153; ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 1.

¹⁶ *O istorie a Basarabiei*, Chișinău, Serebia, 2015, p. 197.

¹⁷ Nicolae Bulat, *Județul Soroca: File de istorie*, Chișinău, ARC, 2000, p. 248.

sovietică și-a propus să controleze, în primul rând, și apoi prin sistemul școlii sovietice, să-i reeduce în spiritul valorilor comuniste-sovietice și ruse. Trecuți prin râșnița educației comuniste-rusești, acești tineri trebuiau să asigure județul Soroca¹⁸, regiunea de nord a RSSM, și nu doar, cu învățători, dar și cu promotori ai „idealurilor comuniste” și constructori ai societății sovietice. Deschiderea Institutului Învățătoresc la Soroca se înscria perfect în strategia sovietică de sovietizare și rusificare, mascată în felul tradițional sovietic, după lozinci propagandistice și clișee ideologice.

Realizarea misiunii: admitere vs absolvire. În conformitate cu hotărârea Guvernului RSSM din 6 septembrie 1949 Institutul Învățătoresc de la Soroca trebuia să înmatriculeze 200 de studenți la anul I. Conștienți de pericolul neîndeplinirii planului de admitere fixat, Ministerul Educației a dedus numărul de studenți la Institutul din Soroca din planul de admitere la școlile pedagogice din republică¹⁹. Dar nici repunerea cifrelor admiterii dintr-un loc în altul nu crea Institutului de la Soroca condițiile pentru realizarea planului de înmatriculare indicat de autorități. În primul rând, pentru că hotărârea despre înființarea Institutului de la Soroca a fost adoptată foarte târziu²⁰ în raport cu începutul campaniilor de recrutare a studenților. Școlile superioare care funcționau în RSSM începeau racolarea studenților din primăvara devreme, intensificând campaniile în vară și extinzându-și aria de activitate chiar și în afara hotarelor RSSM, în regiunile locuite de populație românofonă.

În rândul al doilea, cifra admiterii fixată în planurile de admitere ale instituțiilor de învățământ superior depășea cu mult numărul de absolvenți ai școlilor medii din RSSM. Pentru că nu erau prea populare, școlile superioare cu profil pedagogic nu realizau an de an planul de admitere, fapt care alarma autoritățile republicane. În notele informative adresate cu regularitate CC al PC(b)M și Guvernului RSSM, Ministerul Învățământului indica asupra neîndeplinirii planurilor de înmatriculare a studenților la institutul pedagogic și la cele învățătoresci²¹. Și autoritățile unionale constatau cu îngrijorare faptul că școlile superioare din Moldova Sovietică au admis către data de 15 septembrie 1948 doar 1.275 de studenți, din cei 1.300 fixați în planul pentru anul de studii 1948-1949. Ministerul Învățământului al URSS era alarmat mai ales de situația gravă din instituțiile pedagogice, inclusiv de la Institutul Învățătoresc de la Tiraspol, care a îndeplinit planul de înmatriculare cu doar 73,2% (a admis 183 de studenți în locul celor 250 pe care îi prevedea planul de înmatriculare)²² și indica autorităților republicane să întreprindă acțiuni în vederea completării contingentelor de studenți

¹⁸ Din județul Soroca făceau parte raioanele: Soroca, Otaci, Vertiujeni, Drochia, Zgurița, Cotiujeni; Ocnița, Târnova și Florești. După numărul de școli și elevi în școlile de cele trei trepte ale învățământului sovietic, județul Soroca era pe locul III, după județele Chișinău și Bălți, cu peste 250 de școli și circa 50 mii de copii școlarizați.

¹⁹ ANRM, F. 2991, inv. 1, d. 51, f. 4.

²⁰ Dispoziția Sovietului de Miniștri al URSS cu privire la transformarea școlii pedagogice din Soroca în Institutul Învățătoresc a fost emisă la 24 iulie 1949, iar hotărârea Sovietului de Miniștri al RSSM – abia la 6 septembrie 1949.

²¹ AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 71, ff. 8-9.

²² AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 71, f. 8.

până la cifra planului de admitere. Doar Institutul Pedagogic din Chișinău a raportat îndeplinirea planului de admitere în anul 1948, dar instituția informează autoritățile că, de fapt, a jonglat cu cifrele de admitere la diferite specialități, înmatriculând studenți peste plan la specialitățile filologice (32 de studenți în loc de 25 la limba și literatura rusă, 30 în loc de 25 de studenți la limba engleză și 33 de studenți în loc de 25 la specialitatea științe ale naturii), dar neîndeplinind planul de admitere la specialitățile fizică și matematică (au fost înscriși doar 16 studenți în locul celor 25 prevăzuți în plan) și geografie (au fost înscriși doar 20 de studenți *vs* de cei 25 planificați)²³.

O situație similară se contura și pentru anul academic 1949-1950, or Direcția școli a Ministerului Învățământului raporta CC al PC(b)M că în anul 1949 au susținut examenele de absolvire a școlilor medii „doar 1005 persoane”, inclusiv, „461 – în școlile moldovenești”, 535 – în cele rusești și 9 persoane în școlile cu predarea în limba ucraineană²⁴. În același timp, planul de admitere în școlile superioare nu a fost ajustat acestei cifre, rămânând de 1.300, plus încă 200 de studenți, pe care urma să-i identifice pentru înmatriculare Institutul din Soroca, creat după aprobarea planului general de admitere. Incongruența dintre numărul de absolvenți ai școlilor medii din RSSM și a numărului de studenți, indicați pentru admitere în planul de stat s-a păstrat pe toată perioada de funcționare a Institutului Învățătoresc de la Soroca. Chiar și în anul 1953 – ultimul an de învățământ în care Institutul a făcut admitere, în RSSM au absolvit școlile medii doar 3.344 de elevi (împreună cu restanțierii lăsați pentru sesiunea de recuperare din toamnă), în timp ce planul de admitere doar la instituțiile de învățământ superior pedagogic era de 2/365 de persoane²⁵. Amintim aici că pe lângă instituțiile pedagogice în RSSM mai funcționau Institutul de Medicină din Chișinău, Institutul Agricol, Conservatorul și Universitatea de Stat din Moldova.

Și nu în ultimul rând, doar unii absolvenți de școli medii aveau curajul, dar și posibilitatea de a se înscrie la facultate. O parte a acestor absolvenți, chiar dacă au luat examenul de capacitate, aveau o pregătire generală foarte slabă și nu puteau trece examenele de admitere la instituții de învățământ superior. Drept confirmare a celor susținute mai sus sunt rapoartele semestriale ale inspectorilor Ministerului Învățământului despre calitatea studiilor în școlile din republică. De exemplu, în urma unei verificări punctate a școlilor din RSSM, comisia ministerială a constatat un nivel insuficient de pregătire al elevilor și o cultură generală a celor din clasele a X-a, care „în multe cazuri nici nu se apropie de cerințele programei școlare. Nivelul de pregătire a elevilor este suficient, volumul de cunoștințe, soliditatea cunoștințelor și profunzimea lor, capacitatea de a utiliza cunoștințele teoretice în practică – sunt limitate”, susține ministrul A. Lazarev în preambulul ordinului din 22 martie 1949²⁶.

În altă ordine de idei, chiar dacă absolvenții școlilor medii din republică dețineau suficiente cunoștințe și abilități pentru a trece examenul de admitere în instituțiile de învățământ superior, unii dintre ei nu puteau accede din cauza taxelor

²³ ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 78, f. 13.

²⁴ AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 400, f. 24; *Советская Молдавия*, nr. 145(1472), 1949, p. 3.

²⁵ AOSPRM, F. 51, inv.12, d. 347, f. 137.

²⁶ ANRM, F. 2991, inv.1, d. 53, f. 101.

de școlarizare, care fusese introduse încă din 26 octombrie 1940, printr-o hotărâre a Sovietului Comisarilor Poporului al URSS. Și dacă la prima vedere, taxa anuală de 400 de ruble pentru studenții care urmau studii la instituții de învățământ superior din capitală și de 300 ruble pentru studenții care își făceau studiile la cele din alte orașe ale republicii, nu pare foarte mare – suma era de peste puterile financiare ale familiilor de țărani (mediul principal de recrutare a studenților), care trăiau într-o perioadă incertă a sovietizării și colectivizării forțate, a lipsei posibilităților de a transforma surplusul de roadă în lichidități și, mai mult decât atât, având mai mulți copii, oricum banii nu le-ar fi ajuns. Sovietul de Miniștri al RSSM s-a adresat în repetate rânduri autorităților de la Moscova, solicitând argumentat să-i elibereze pe studenții autohtoni de taxa anuală de studii²⁷, or anterior au fost scutiți de taxele de școlarizare kazahii, uzbekii, popoarele din Caucaz și alte etnii conlocuitoare ale URSS. Însă guvernul sovietic a decis anularea taxelor de studii în învățământul superior și mediu de specialitate „pentru moldoveni și găgăuzi” abia la 6 octombrie 1949²⁸, după ce au înțeles că altfel școlile superioare din RSS Moldovenească nu vor realiza un niciun fel planurile de admitere, adică planurile de formare a cadrelor pentru economia națională.

În aceste condiții, autoritatea executivă de profil ordonează la 13 august 1949 repartizarea la studii la Institutul Învățătoresc din Soroca a învățătorilor din școlile republicii. Ministrul Artiom Lazarev obligă șefii secțiilor raionale și orașenești de învățământ să identifice învățători pe care să îi delege la studii în anul I la secțiile de *Limbă și literatură, Fizică și matematică și Științe ale naturii și geografie* a Institutului deschis recent la Soroca (fiecare raion/oraș trebuia să trimită câte un învățător pentru fiecare specialitate). Ținând cont de încălcarea regulilor și a procedurii de admitere la unele școli superioare pedagogice din republică în anii precedenți²⁹, ministrul Lazarev atenționa autoritățile raionale că învățătorii respectivi trebuie să dețină documente originale de absolvire a studiilor medii (școală medie, școală pedagogică, tehnicum sau alte instituții de învățământ egale cu acestea) și „să cunoască în mod obligatoriu limba moldovenească”³⁰. Secțiile de învățământ erau responsabilizate să întocmească câte un dosar pentru fiecare candidat la studii la Institutul Învățătoresc din Soroca (document care atestă studiile medii, autobiografie, foaia de evidență a personalului și trei fotografii), pe care să le expedieze ministerului pentru verificare³¹.

În luna august a anului 1949, direcția Institutului de la Soroca a inițiat și desfășurat o activitate febrilă de recrutare a studenților, care, asociată „ajutorului”

²⁷ ANRM, F. 3021, inv.5, d. 49, f. 65.

²⁸ ANRM, F. 2991, inv.1, d. 54, ff. 130.

²⁹ În urma unui control realizat de Ministerul Învățământului al RSS Moldovenești la Institutul Învățătoresc din Tiraspol, în primăvara anului 1949 au fost identificate încălcări grave al procedurii de înmatriculare a studenților. Din cei 556 de studenți admiși la secția cu frecvență a Institutului din Tiraspol, doar 40 de studenți aveau în dosarele personale originalul documentului de absolvire a studiilor medii, ceilalți au depus documente, care nu pot servi drept bază pentru admiterea lor în școala superioară. O buna parte a studenților nici nu aveau în dosarele lor documente de absolvire a școlilor medii. (ANRM, F. 2991, inv. 1, d. d. 54, ff. 54.).

³⁰ ANRM, F. 2991, inv.1, d. 54, f. 54.

³¹ ANRM, F. 2991, inv.1, d. 54, ff. 54.

ministerului și extinderii campaniei de recrutare în raioanele „moldovenești” ale RSS Ucrainene, s-a încheiat cu înmatricularea a 131 de persoane, contra cifrei de 200 fixată de plan. Prima promoție a Institutului era una deosebit de eterogenă și era constituită din absolvenți ai „gimnaziilor românești”, ai tehnicumului de bibliotecari, ai școlii de felceri și moașe, ai tehnicumului agricol și doar câțiva absolvenți de școli medii – mulți având peste 25 de ani și care terminaseră școala înainte de anul 1949³². Nici prelungirea procesului de admitere și amânarea începutului anului școlar pentru 15 septembrie nu au contribuit la completarea grupelor academice ale Institutului. Situația era destul de gravă la secțiile de limbă și literatură moldovenească și cea de fizică și matematică, unde în loc de 50 de studenți, pe care trebuiau să-i înmatriculeze fiecare secție în parte, au fost înscriși doar 17 și, respectiv, 21 de studenți – o bună parte „cu multe lacune în pregătirea lor generală”. Pe de altă parte, la secția de limba și literatură rusă au fost înmatriculate 62 de persoane în loc de 50³³.

În anii care au urmat, direcția Institutului din Soroca a întreprins numeroase acțiuni de recrutare a studenților, dar nu a reușit decât în ultimul an de funcționare să acopere cifra planului de admitere (*Tab. 1*). „Reușita” din anul 1953 a fost obținută prin „încălcarea gravă” a procedurii de admitere, conform calificărilor biroului de partid al comitetului raional Soroca. Autoritatea raională de partid a găsit în urma verificării Institutului că adjunctul directorului T.F. Popovici a avut o „atitudine antistatală față de obligația sa de a pregăti cadre pentru învățământul sovietic”, atitudine care s-a exprimat prin dezinteresul față de „calitățile politice” ale studenților admiși la studii și „înmatricularea persoanelor fără studii corespunzătoare sau deținătoare de documente cu caracter dubios”. T.F. Popovici a înmatriculat „pe Donici, Golben, Iaman, Revenco, Țurcan și alții în baza copiilor unor certificate emise de instituțiile românești, iar 36 de persoane au fost admise cu documente nevalabile eliberate fraudulos de secțiile de învățământ”³⁴. Vicedirectorul Popovici, care a fost ulterior eliberat din funcție, admițând conștient la studii persoane, actele cărora nu corespundeau rigorilor sovietice³⁵, a încercat să îndeplinească cu orice preț planul de admitere asupra căruia insistau autoritățile centrale. Judecând după cifrele indicate în *Tableul 1*, studenții care nu corespundeau regulilor sovietice au fost admiși la specialitățile cele mai puțin solicitate: limbă și literatură moldovenească și fizică și matematică, la care pentru prima dată în istoria Institutului au fost completate grupele academice și chiar supraîmplinit planul de înmatriculare. Totuși, se impune concluzia că pentru autoritățile de partid erau mult mai importante „calitățile politice” ale studenților decât cele profesionale și decât realizarea cifrelor planului de admitere.

³² ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 7.

³³ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 51.

³⁴ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, ff. 67-68.

³⁵ Încă la 14 iulie 1945 Comisariatul Poporului pentru învățământ al RSSM a expediat Comitetului unional al școlii superioare o notă informativă prin care indica tipurile de instituții de învățământ românesc care corespund nivelului de pregătire a școlii complete sovietice, iar absolvenții acestor școli românești aveau dreptul să fie înmatriculați în instituțiile de învățământ superior din RSSM. (ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 7, f. 14, 66.).

Tabelul 1

Realizarea planului de admitere la Institutul Învățătoresc de la Soroca

Anul de învățământ		1949-1950		1950-1951		1951-1952		1952-1953		1953-1954	
		plan	de facto	plan	de facto	plan	de facto	plan	de facto	plan	de facto
Sectia											
Limbă și literatură moldovenească		50	17	50	15	50	50	125	106	50	60
Fizică și matematică	gr. rusă	50	21	25	11	75	31	125	116	100	108
	gr. mold.			25	23						
Științe ale naturii și geografie		25	21	25	25	50	55	50	59	50	54
Istorie		25	10	25	12	25	35	50	50	25	30
Limbă și literatură rusă		50	62	50	54	50	60	25	30	25	30
TOTAL		200	131	200	140	250	231	375	361	250	282

Tabel elaborat în baza informațiilor din: ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 51; d. 49, f. 9; d. 60, f. 13; AOSPRM, F. 51, inv.12, d. 320, f. 7; F. 51, inv. 12, d. 347, f. 90.

În actul de constituire, se sublinia că Institutul Învățătoresc de la Soroca este o instituție „moldovenească” și că a fost creată pentru formarea învățătorilor pentru școlile „moldovenești” din RSSM. Dar, structura etnică a primului contingent de studenți de la Soroca nu era una în favoarea națiunii autohtone – studenții înscriși în registre drept „moldoveni” alcătuiau mai puțin de 39 la sută (Tab. 2). Statistica sovietică indică asupra unui număr mare de studenți ucraineni, lucru explicabil prin faptul că județul/raionul Soroca, fiind limitrof RSS Ucrainene, era populat și de o comunitate importantă de ucraineni. Pe de altă parte, este interesantă ponderea neimportantă a evreilor în contingentul studentesc al Institutului Învățătoresc, deși orașul Soroca și regiunea avea o comunitate evreiască semnificativă în comparație cu alte orașe ale Basarabiei. Situația poate fi explicată prin puținul interes al tinerilor evrei pentru cariera didactică, aceștia manifestând predilecție pentru medicină, specialitățile Conservatorului din Chișinău, unele specialități tehnice al Institutului Agricol din Chișinău și pentru cele oferite de Universitatea de Stat din Moldova. Tabloul etnic al studenților de la Institutul Învățătoresc de la Soroca era întregit cu cei peste 13% de studenți de etnie rusă – în mare parte copiii „specialiștilor” veniți în regiune după restabilirea puterii sovietice sau chiar acești „trimiși” ai Moscovei care doreau să obțină studii superioare. Statistica etnică a contingentului de studenți al Institutului Învățătoresc din Soroca, așa cum este prezentată în Tabelul 2, indică asupra creșterii ponderii „moldovenilor” până la 78%

în ultimul an de funcționare a instituției pedagogice – un succes important, dacă raportăm la cota de 44,3% a studenților înscriși „moldoveni” în toate școlile superioare din RSSM în anul academic 1953-1954³⁶. Creșterea ponderii studenților autohtoni indică asupra sporirii rolului bazinului local de recrutare a studenților care, provenind din raioanele limitrofe Sorociei, după absolvire – reveneau în localitățile de baștină. Pe lângă cauzele închiderii Institutului în anul 1954, care au fost expuse indirect de autorități și asupra cărora vom reveni mai jos, putem presupune că una dintre ele a fost și teama autorităților comuniste că absolvenții Institutului, cu doar doi ani de aflare într-un proces de ideologizare și „reeducare”, revenind înapoi în școlile de la baștină – de obicei școli cu limba română de predare, vor perpetua tradițiile naționale, limba română și conștiința românească și nu se vor transforma în acei agenți ai puterii sovietice pe care autoritățile și-au propus să-i formeze.

Documentele de arhivă care reflectă activitatea Institutului Învățătoresc de la Soroca sunt foarte zgârcite în informații cu privire la relațiile dintre studenții de diferite etnii, dintre studenții-moldoveni și profesorii lor în majoritate vorbitori de limbă rusă, dintre studenții din grupele ruse și profesorii românofoni, așa cum sunt reflectate acestea la alte instituții de învățământ superior din Moldova Sovietică. Un caz, care vine să le reflecte, este cel înregistrat în procesele-verbale ale organizației primare de partid a Institutului. La adunarea din 7 februarie 1952 organizația de partid a pus în discuție comportamentul neonorabil al comunistului Alexei Bârcă, care de fapt era un student în anul II la secția de fizică și matematică a Institutului și care pretexând că era ocupat cu tot felul de activități obștești pe care i le încredința organizația de partid, nu frecventa deloc orele de curs. Fiind lăsat restanțier la cursul profesorului Oxman, Bârcă a încercat să se excușe și să orienteze discuția în altă parte, găsindu-l vinovat pe profesorul Oxman, care „preda foarte bine lecțiile”, dar îi „protejează nemeritat” pe „copii de culaci”, în schimb „și-a propus drept scop să exmatriculeze un număr de studenți din institut și face tot posibilul pentru a-și atinge scopul. Este interesant faptul că sunt exmatriculați doar studenții-ruși”³⁷. Expresiile studentului Bârcă, deși determinate de animozitățile cu profesorul Oxman, indică asupra prezenței unor disensiuni între etniile formatoare ale contingentului de studenți și ale corpului didactic ale Institutului de la Soroca – situație specifică și pentru celelalte instituții de învățământ superior din RSSM în contextul campaniilor împotriva cosmopolitismului și al intensificării rezistenței sovietice după deportările basarabenilor în vara anului 1949 și 1951³⁸ și a acțiunilor de „identificare a spionilor, diversanților și altor răufăcători lăsați în Basarabia de ocupați”³⁹.

³⁶ ANRM, F. 2848, inv.2, d. 242, f. 23.

³⁷ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 11, f. 6. Протоколы заседаний партбюро Сорокского Учительского Института за 1952 г.

³⁸ Pentru detalii: Ruslan Șevcenco, *Opoziție și rezistență față de puterea sovietică din RSSM*, în: *Panorama comunismului în Moldova Sovietică*.

³⁹ AOSPRM, F. 121, inv. 64, d. 14, ff. 8-9.

Structura etnonațională a contingentului de studenți, 1949-1954

Anul de studii	Total ⁴⁰ (nr.)	Naționalități									
		Moldoveni		Ruși		Ucraineni		Evrei		Alte națiuni	
		nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
1949-1950	126	49	38,9	17	13,5	42	33,3	16	12,7	2	1,6
1950-1951	260 (247)	102	41,3	29	11,7	69	28	44	17,8	3	1,2
1951-1952	364	211	57,9	21	5,8	72	19,9	54	14,8	6	1,6
1952-1953	583	436	74,7	22	3,8	64	11	54	9,3	7	1,2
1953-1954	631	494	78,3	18	2,9	67	10,6	47	7,4	5	0,8

Tabel alcătuit în baza informațiilor din: ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 8; F. 2991, inv. 5, d. 49, f. 10-11; F. 2991, inv. 5, d. 60, ff. 15-16; F. 2848, inv.2, d. 263, f. 2; F.2848, inv.2, d. 222, f. 89.

Înființarea precipitată a Institutului a determinat calitatea studenților admiși și, respectiv, calitatea organizării și realizării procesului didactic în primul an de activitate. Nivelul de studii și de cultură generală al studenților din prima promoție era diferit și aceste diferențe erau determinate atât de tipul de școală absolvită, de anul absolvirii, dar și de faptul că Institutul din Soroca a admis în anul 1949 „ce a mai rămas” după ce au înmatriculat celelalte instituții de învățământ din republică. Statisticile, prezentate de funcționarii Institutului, indică că doar puțin peste 24% dintre studenții admiși au absolvit școala medie în anul 1949, dar și aceștia terminând școli rurale aveau „multe lacune în pregătirea lor generală”⁴¹, susțineau profesorii lor. Studenții care absolviseră școala medie mai devreme, unii chiar înainte de război „în mod firesc, uitase cam multe din cele studiate în școală”, iar cei 60 de tineri, absolvenți ai școlilor medii de specialitate (tehnicumuri)⁴² – probabil erau buni felceri, bibliotecari, moașe, agronomi, dar „erau mai puțin pregătiți în domeniul științelor fundamentale”⁴³. Absolvenții gimnaziilor din sistemul educațional românesc erau bine pregătiți în științe, dar nu cunoșteau „disciplinele din școala sovietică” și nu corespundeau rigorilor educației sovietice. Studenții admiși la anul I au indicat un nivel de studii care corespundea regulilor de admitere în institutele învățătoarești, dar mai mulți dintre ei nu probau cu documente în original, așa cum

⁴⁰ Numărul total de studenți, indicat în acest tabel este diferit decât cel indicat în Tabelul nr. 1, or, Institutul raporta diferitelor instituții și pe parcursul anului sau la sfârșitul anului de studii.

⁴¹ Diferența de vârstă a studenților din contingentul admis în anul 1949 era foarte mare: 8 persoane aveau vârste între 29 și 32 de ani; 33 de persoane – între 25 și 28 de ani; 78 de studenți aveau vârste între 19 și 23 de ani și doar 7 studenți aveau 18 și mai puțini ani. În: ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 49, f. 8, 23.

⁴² ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 49, f. 8.

⁴³ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 49, ff. 7-8.

cerea prin ordin Ministerul Învățământului. Adjunctul directorului Institutului menționa că până în luna mai 1950 doar 48 de studenți au depus originalele atestatelor de studii medii, ceilalți s-au limitat să aducă „tot felul de certificate, unul mai dubios decât altul”, iar „mulți au fost admiși în baza unor documente fictive, așa-numitele certificate nr. 7 și 8, eliberate de secțiile raionale de învățământ, din raioanele unde și-au făcut studiile aceste persoane”⁴⁴. Carența generală a contingentului de studenți admiși în anul 1949 era, după cum considera directorul Institutului, „puțina știință de carte, în general, și pregătirea insuficientă la matematică, în mod special”⁴⁵.

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ МОЛДАВСКОЙ ССР
объявляет набор студентов на I-й курс вновь открываемого
Сорокского государственного учительского института
на 1949—50 учебный год.

Институт имеет отделения: историческое, филологическое,
 физико-математическое и естественно-географическое.

Срок обучения 2 года.

В институт принимаются граждане обоего пола в возрасте от 17 до 35 лет, имеющие среднее образование.

Желающие поступить в институт сдают вступительные экзамены.

На историческое отделение (молдавское)—по истории народов СССР, географии, русскому языку и литературе, молдавскому языку.

На филологическое отделение (русское и молдавское)—по русскому языку и литературе, молдавскому языку (поступающие на молдавское отделение), истории народов СССР, по одному из иностранных языков (английскому, немецкому, французскому), географии.

На физико-математическое отделение (молдавское)—по математике, физике, химии, русскому языку и литературе, молдавскому языку.

На естественно-географическое отделение (молдавское) — по физике, химии, географии, русскому языку и литературе, молдавскому языку.

По русскому и молдавскому языкам и по математике экзамены проводятся устно и письменно, по остальным предметам только устно.

Окончившие среднюю школу с золотой или серебряной медалью принимаются без экзаменов.

Для лиц, прибывших из других союзных республик и закончивших русские или украинские школы и принятых в институт, вступительные экзамены по молдавскому языку откладываются на один год.

Все студенты обеспечиваются общежитием и столовой.

Успевающие студенты обеспечиваются стипендией.

Прием заявлений до 25 августа 1949 года.

К заявлению необходимо приложить: автобиографию, документ об образовании (в подлиннике), паспорт (предъявляется лично), три фотокарточки (размером 3 x 4), справки об отношении к воинской обязанности (для военнообязанных).

Приемные экзамены начинаются с 25 августа 1949 года.
 Обращаться по адресу: г. Сороки, Ворошилова, 18.

Anunț despre admiterea la Institutul Învățătoresc de la Soroca
 pentru anul de învățământ 1949-1950

Sursa: Советская Молдавия, №160(1487), 10 августа 1949 г., с. 4.

⁴⁴ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 2, ff. 44-45.

⁴⁵ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 8.

Deși doar la secția de limbă și literatură rusă au fost create grupe cu predarea în limba rusă, procesul didactic în grupele cu predarea în limba română a fost realizat în limbile română (numită moldovenească) și rusă în funcție de disponibilitatea de profesori românofoni, care să asigure predarea disciplinelor în limba majorității. Într-o notă informativă care reda situația de la 1 octombrie 1952, șefa secției instituției pedagogice a Ministerului Învățământului al RSS Moldovenești indica faptul că la Institutul Învățătoresc din Soroca se predau în limba „moldovenească” următoarele discipline: istorie, pedagogie (parțial), zoologie, botanică, chimie, geografie (parțial), matematică și fizică⁴⁶. Cursurile *Bazele marxism-leninismului*, *Literatura pentru copii*, *Limba rusă*, *Literatura rusă*, *Bazele statului și dreptului sovietic*, *geografia URSS* și *Metodica geografiei*, *Desen linear* și altele se predau în limba rusă și în grupele moldovenești⁴⁷. Astfel, prin predarea în limba rusă a unor discipline și cu aproape toate manualele, toată literatura metodică și științifică de limbă rusă, școala superioară pedagogică sovietică își realiza misiunea de deznaționalizare și de rusificare a populației autohtone.

Pe deasupra, în vara anului 1952, viceministrul Învățământului al RSS Moldovenești Nikitin a întreprins o încercare de a crea grupe ruse la secția de Fizică și matematică a institutelor învățătorești de la Soroca și Bălți, din contul reducerii numărului de studenți în „grupele moldovenești”. Dar Gosplanul RSS Moldovenești a respins solicitarea viceministrului, susținând că „în condițiile deficitului important și progresiv de învățători de matematică și fizică în școlile moldovenești ale republicii, abordarea viceministrului învățământului este una total greșită”. Tot în aceeași scrisoare N. Mozolevski, vicepreședintele Gosplanului și autorul scrisorii indică o soluție posibilă prin reducerea planului de admitere în grupele ruse la profilul geografie, istorie, științe ale naturii – „acolo, unde avem suficienți învățători care predau în limba rusă”⁴⁸.

Așa cum menționează directorul Bannik în raportul pentru primul an de activitate, planurile de învățământ au fost realizate aproape în întregime, cu excepția cursului de *Literatură pentru copii*, care nu s-a predat din cauza lipsei unui cadru didactic și a literaturii de specialitate⁴⁹. Planurile de învățământ erau aproape identice cu cele ale celorlalte instituții învățătorești din republică: studenților de la toate specialitățile li se predau pe lângă cursurile de specialitate – disciplinele ideologice *Bazele marxism-leninismului* și *Istoria URSS*, precum și un curs intens de limbă rusă. În același timp, planurile nu prevedeau și un curs de limbă „moldovenească”, deși profesorii indicau destul de des asupra puținei cunoașteri a limbii native de către studenții „moldoveni”⁵⁰. În afara orelor normative, studenții au fost antrenați în activități științifice și orientați spre studiu individual pentru a recupera cunoștințele și abilitățile care le lipseau din școala generală și pentru a intensifica formarea lor profesională. Dacă la prima sesiune din iarna anului 1949-1950 reușita studenților a fost mai modestă – doar 18 din cei 131 de studenți au

⁴⁶ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 40.

⁴⁷ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, ff. 47-48.

⁴⁸ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 160, f. 156.

⁴⁹ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 9.

⁵⁰ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, ff. 24-28.

susținut foarte bine examenele, în sesiunea de vară 26 de studenți au susținut excelent probele de examinare și încă 78 – bine și foarte bine. O singură studentă a fost exmatriculată pentru nereușită academică⁵¹, în rest, ceilalți au susținut examenele și colocviile cu succes.

Deși destul de eterogen după nivelul de pregătire generală, contingentul de studenți a fost în cea mai mare parte păstrat pe parcursul anului de studii, iar abandonul academic la Institutul Învățătoresc de la Soroca a fost unul puțin important în comparație cu cel de la alte instituții de învățământ superior din RSS Moldovenească. De exemplu, în anul academic 1949-1950 au abandonat studiile 20 de studenți, adică circa 15% din numărul total și doar unul a fost exmatriculat pentru nereușită academică⁵². În anul de învățământ 1950-1951 au abandonat 14 studenți (mai puțin de 6% din contingent), inclusiv 8 din cauza pregătirii precare și a puținei științe de carte – cei mai mulți studenți fiind de la secția de *Limbă și literatură rusă*⁵³ și în anul de studii 1952-1953 – au abandonat Institutul mai puțin de 5%. Cifra abandonului academic s-a redus, în general, în cei cinci ani de funcționare a Institutului de la Soroca, dar trebuie să menționăm că în cea mai mare parte erau exmatriculați studenții restanțieri. Dacă în primul an de activitate, instituția a depus eforturi să păstreze contingentul, inclusiv manifestând indulgență față de „puținele cunoștințe” ale studenților⁵⁴, în anii ce au urmat documentele indică asupra creșterii cotei studenților care au abandonat din cauza nereușitei academice⁵⁵.

În anii 1950-1954 calitatea pregătirii studenților înmatriculați la anul I a crescut, totuși anual rapoartele menționau că „în mare parte studenții din anul I nu sunt suficient de bine pregătiți pentru a obține succese frumoase în școala superioară”. Printre cele mai mari neajunsuri ale studenților, considerau directorii⁵⁶ Institutului erau „caracterul formal al cunoștințelor”, „necunoașterea limbii ruse [...] incapacitatea de a se exprima în limba rusă [...] și lipsa interesului pentru lecturile operelor artistice în limba rusă”, precum și nepriceperea de a-și organiza activitatea și reducerea studiilor la învățarea mecanică a conspectelor⁵⁷. De asemenea, funcționarii Institutului remarcau faptul că cea mai mare a candidaților la studii evită să depună dosarul la secția de matematică și fizică, or „sunt conștienți de abilitățile foarte slabe

⁵¹ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, ff. 18, 31.

⁵² ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 31.

⁵³ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 49, f. 9.

⁵⁴ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 2, ff. 4-5.

⁵⁵ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 80, ff. 16-17.

⁵⁶ Primul director al Institutului Învățătoresc din Soroca a fost numit fostul șef al catedrei de marxism-leninism al Conservatorului din Chișinău – Aleksandr Prokopovici Bannik, ucrainean născut în anul 1891, a absolvit cursurile de doi ani de studiere a marxism-leninismului, organizate de CC al PC(b) din toată Uniunea. În anul 1945 prin ordinul Secției cadre a CC al PC(b) al Moldovei a fost numit șef al catedrei de marxism-leninism a Conservatorului din Chișinău, iar în 1949 a fost numit director al Institutului Învățătoresc de la Soroca. (ANRM, F. 3050, inv. 1a, d. 4, f. 2.) Fiind învinuit de delapidarea fondurilor Institutului și de abandonarea atribuțiilor de funcție, A. Bannik a fost destituit în primăvara anului 1951 din postul de director (AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 2, ff. 19-20). Al doilea director al Institutului a fost numit V.G. Ceban, moldovean născut în anul 1917, de specialitate matematician, care a condus Institutul din Soroca până în luna august 1953, când a fost transferat în funcția de director al Institutului Pedagogic din Bălți (AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 73). Și ultimul director a fost numit G.Z. Borovik.

⁵⁷ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 49, ff. 14-15.

de rezolvare a problemelor din cursul școlii medii”. Aceiași situație era specifică și cunoștințelor la chimie: „majoritatea școlilor medii – susțineau profesorii Institutului, nu se isprăvesc cu sarcina predării chimiei și așa cum absolvenții secției de științe ale naturii și geografie a Institutului Învățătoresc trebuie să devină învățători de chimie în școlile de șapte clase, absolvenții noștri vor avea foarte multe lacune în activitatea profesională”⁵⁸.

În cei cinci ani de activitate, Institutul Învățătoresc de la Soroca a „produs” 406 învățători pentru clasele a V-VII-a a școlii de șapte clase din RSS Moldovenească (tabel 3), inclusiv 73 de învățători de „limbă și literatură moldovenească”, 141 de învățători de limbă și literatură rusă, 63 – de fizică și matematică, 82 – de științe ale naturii și geografie și 47 de învățători de istorie⁵⁹. Cea mai mare parte a absolvenților erau, după cum susțin autoritățile „reprezentanți ai naționalității autohtone” și au fost angajați „în școlile moldovenești ale republicii”, deși alt document, semnat de aceleași autorități, indică că doar 41% din absolvenții anului 1951 și 52% din cei din anul 1952 erau „reprezentanți ai naționalității titulare”, deci românofoni, ceilalți – reprezentau etniile ucraineană, evreiască și rusă, în marea lor majoritate⁶⁰.

Tabelul 3

Coraportul dintre numărul de studenți admiși și numărul de absolvenți ai Institutului Învățătoresc de la Soroca, 1949-1953

Anul	Numărul de studenți înmatriculați		Numărul de absolvenți	
	plan	de facto	promovați la examenul de absolvire	au primit diplomă
1949	200	131	-	-
1950	200	140	-	-
1951	250	231	112	100
1952	375	361	124	112
1953	250	283	212	194
TOTAL				406

Tabel elaborat în baza informațiilor din: AOSPRM, F. 51, inv.12, d. 320, f. 7; ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 51; d. 49, f. 9; AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 178.

Într-o notă informativă la adresa CC al PCM de la sfârșitul anului 1953, direcția Institutului de la Soroca aprecia drept „satisfăcătoare” pregătirea cadrelor didactice, menționând că o bună parte a studenților demonstrează în timpul examenelor de absolvire un nivel suficient de pregătire și că dau dovadă de cunoștințe și abilități care le permit să activeze în calitate de cadru didactic în școlile de șapte clase. Totodată, administrația instituției este silită să recunoască că obligativitatea îndeplinirii planului de admitere în condițiile lipsei unui bazin suficient de recrutare a studenților determină înmatricularea tuturor candidaților la studii, fără a ține cont de nivelul lor de pregătire generală prin școala medie și chiar a unor persoane, care

⁵⁸ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 80, f. 17.

⁵⁹ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 178.

⁶⁰ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 40.

nu pot face dovada absolvirii unei instituții medii de învățământ. Cea mai gravă situație, în acest sens, este la secția de fizică și matematică, la care „sunt înmatriculați toți cei care au depus cereri”, iar la examenele de admitere „profesorii dau dovadă de o atitudine mai mult decât liberală în evaluarea cunoștințelor candidaților la studii” pentru a le asigura bursa, lipsa căreia îi face pe studenți să abandoneze studiile⁶¹. În consecință, absolvenții Institutului de la Soroca nu sunt suficient de bine pregătiți pentru activitatea profesională. Unii învățători de „limbă și literatură moldovenească” – absolvenți ai Institutului din Soroca, care au învățat la facultate exclusiv după conspecte, „au lacune serioase în ce privește cunoașterea gramaticii limbii moldovenești”, iar unii „comit chiar câte 14-35 de greșeli într-o dictare”⁶². Pe lângă faptul că aceștia au venit la Institut cu un prerechizit insuficient, lipsa cu desăvârșire a literaturii de specialitate, a ajutorului științifico-metodic din partea Ministerului Învățământului și faptul că în planul de învățământ nu este inclusă și limba latină (o disciplină absolut necesară pentru specialitățile filologice), fac ca succesele pregătirii învățătorilor de „limbă și literatură moldovenească” să fie mai mult decât modeste. Modelul pregătirii învățătorilor de „limbă și literatură moldovenească” este valabil și pentru cei de fizică și matematică, biologie și geografie și mai ales pentru învățătorii de limbă și literatură rusă pentru școlile nonruse. Aceștia din urmă, pe lângă pregătirea profesională insuficientă, pe deasupra „nu cunosc deloc limba moldovenească”, or studerea „limbii moldovenești este pur formală la Institut”, iar numărul de ore rezervate studiului acestei limbi este mai mult decât insuficient (2 ore pe săptămână)⁶³. Nivelul nesatisfăcător de pregătire a studenților era determinat și de durata redusă a studiilor (de doi ani), de supraîncărcarea planurilor de învățământ, de lipsa literaturii didactice și științifice, a utilajului de laborator, și mai ales de deficitul de profesori responsabili și competenți și de fluctuația intensă de cadre⁶⁴.

Între misiunea profesională și purgatoriul ideologic: cadrele didactice

Corpul didactic al Institutului Învățătoresc de la Soroca a fost constituit, în mare parte⁶⁵, din cele 14 persoane din statele de funcție ale școlii pedagogice din Soroca, transferate în anul 1949 la Institut. Niciunul dintre foștii profesori ai școlii pedagogice, care s-au pomenit peste noapte avansați la catedrele unei instituții de învățământ superior, nu deținea vreun titlu științific sau științifico-didactic. Majoritatea lor aveau studiile realizate în școli sovietice și doar Maria Bulat, profesoară de geografie, era absolventă a Universității din Iași, iar Vasiliu Coren își încheiase studiile superioare înainte de revoluția din 1917⁶⁶. Personalul didactic din școala pedagogică nu putea acoperi necesitățile noii școli superioare, astfel că direcția Institutului a identificat și angajat prin cumul mai multe persoane din organizațiile și

⁶¹ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, ff. 183-184.

⁶² AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, ff. 182, 193-194.

⁶³ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 189.

⁶⁴ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, ff. 179-180.

⁶⁵ Doar profesorul de muzică Dubinski (în document nu este indicat prenumele) a fost eliberat din funcție în februarie 1950, dar în luna ianuarie a aceluiași an, I. V. Gnedovskaya a fost angajată pe postul de lector superior pentru predarea limbii și literaturii ruse. În: ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 6.

⁶⁶ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 6.

școlile din Soroca, completând statele de personal cu cumularzi. De exemplu, S. I. Maletchii, directorul școlii medii din Soroca a fost invitat să asigure predarea disciplinelor *Literatura rusă veche*, *Folclorul rus* și *Literatura universală* la secția *Limbă și literatură rusă*, în timp ce secretarul redacției gazetei raionale (Lerner) și o învățătoare din școala medie rusă (Hvorova) au fost angajați pentru a preda studenților de la secția *Istorie* disciplinele *Bazele statului și dreptului sovietic* și *Istoria lumii antice*⁶⁷. În primul an de activitate a Institutului de la Soroca, procesul didactic a fost asigurat doar de personal didactic din instituțiile de învățământ mediu cu experiență pedagogică, dar fără experiență de muncă în instituțiile de învățământ superior. Profesorii au fost concentrați să asimileze programele, principiile și metodele de activitate în școala superioară, fără prea mult suport metodologic din partea direcției și a șefilor de catedră, fapt care a influențat calitatea procesului didactic și nivelul de pregătire a studenților. Din cauza deficitului de cadre didactice și a pregătirii necorespunzătoare a celor angajați, nu au fost îndeplinite planurile de învățământ și programele de studii, situația din anul de învățământ 1949-1950 determinând o supraîncărcare a studenților din anul II, care au trebuit să recupereze orele nerealizate în anul precedent.

Procesul de organizare a catedrelor Institutului și de completare cu cadre de conducere și didactice a fost unul îndelungat și anevoios, or deficitul de personal didactico-științific și, în mod special, a celor românofone, era specific și însoțea formarea sistemului educațional superior din RSSM. În anul de studii 1950-1951 corpul didactic a fost completat din contul profesorilor invitați și angajați prin concurs – personal cu experiență și titluri științifico-didactice, care au acordat asistență în organizarea activității didactice și educative la Institut. La 2 iunie 1950 Ministerul Învățământului al RSSM anunța că la Institutul din Soroca mai rămân libere funcțiile de șef la catedrele de *Limbă și literatură rusă*, *istorie*, *fizică* și *matematică*, *pedagogie* și *bazele marxism-leninismului*⁶⁸. Administrația Institutului nu a fost capabilă să orienteze personalul didactic spre dezvoltarea instituției și a fost nevoie de implicarea Ministerului Învățământului pentru a-l înlocui pe directorul Aleksandr Bannik, care „se credea împărat și se comporta mojicește cu angajații Institutului”, cu matematicianul Vasilii Grigorievici Ceban⁶⁹.

În anul academic 1950-1951 corpul didactic al Institutului a ajuns să numere 30 de persoane, organizate, la rândul lor, în câteva catedre de specialitate. Cea mai mare catedră alcătuită din 8 cadre didactice care predau *Bazele marxism-leninismului*, *Istoria URSS*, *Istoria antică* și *Bazele statului sovietic*, era catedra de *Marxism-leninism*. Șeful S. I. Laptev, doctor în științe istorice, avea o experiență de muncă de doar un an când a fost numit în funcție. La catedra de *Științe ale naturii și geografie* erau angajate 4 persoane – conferențiarul N.A. Bem – șeful catedrei și lectorii M.G. Bulat, Z.M. Levina și I.I. Antoniu. Catedra de *Limbă și literatură moldovenească*, condusă de N.A. Corcinschi, era alcătuită din doi membri – șeful de catedră și lectorul R. I. Perelman. Conferențiarul L.A. Bende, șef al catedrei de *Limbă*

⁶⁷ *Ibidem*, f. 7.

⁶⁸ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 107, f. 4.

⁶⁹ A.P. Bannik a fost transferat la Catedra de marxism-leninism în calitate de lector.

și literatură rusă, avea în subordinea sa încă cinci colegi – lectori și asistenți. Doar din trei membri era alcătuită catedra de Fizică și matematică, condusă de directorul Institutului V.G. Ceban. Catedra de Pedagogie și psihologie, condusă de D.Z. Zaițev, era alcătuită dintr-un profesor de psihologie, unul de pedagogie și doi profesori de educație fizică⁷⁰.

Deficitul de cadre didactice a însoțit scurta istorie a Institutului Învățătoresc de la Soroca. Rapoartele, notele informative și alte documente, care purtau semnătura directorilor Institutului, semnalau des faptul că „Institutul nu este suficient completat cu cadre în corespundere cu contingentul admis în acest an de învățământ/nu ne ajung 18 cadre didactice, dar nici nu se întreprinde vreo măsură pentru a completa corpul didactico-științific”⁷¹.

Este important că deși în anul 1951-1952 numărul personalului didactic s-a redus, Institutul a angajat patru doctori în științe, conferențieri și un doctor, lector superior. Dar la sfârșitul anului de învățământ 1951-1952 Ministerul Învățământului, după un control al activității catedrelor, a eliberat din funcții mai multe cadre didactice de la Institutul Învățătoresc de la Soroca pe care le-a găsit că nu corespund profesional. Astfel, conferențiarul S.E. Gluzman era destituit pentru că lecțiile lui „abundă de greșeli politice importante”, că „accentuează atenția asupra rolului personalităților în istorie” și „nu reflectă procesul social-istoric din punct de vedere marxist”⁷². Au mai fost îndepărtați de la catedre pentru „necorespondere postului” și E.D. Hmelnițkaya doctor în istorie, lector la catedra de marxism-leninism, I.A. Oxman, lector la catedra de fizică și matematică, M.G. Bulat – lector la catedra de științe ale naturii și geografie, profesoara de limbă rusă I.V. Gnedovskaya, care „nu și-a adaptat cursul în conformitate cu teoria tovarășului Stalin despre lingvistică” și „și-a transformat lecțiile în dictare”, iar profesoara de istorie antică T.R. Doroganici a fost transferată la altă instituție⁷³. Ulterior, comitetul de partid al raionului Soroca adresează CC al PCM o solicitare de a mai elibera din funcțiile ocupate la Institutul de la Soroca pe șeful catedrei de marxim-leninism Stepan Ivanovici Laptev, care „a avut întotdeauna o atitudine formală față de atribuțiile de funcție, nu predă lecțiile la un nivel ideologic și metodologic necesar, iar studenții frecventează cursul doar prin constrângere administrativă”⁷⁴.

Deși doar unele dintre persoanele indicate de autoritatea raională de partid au fost eliberate din funcții de către Ministerul Învățământului, după destituirile și remanierele de cadre operate, la începutul anului de învățământ 1952-1953 colectivul Institutului era alcătuit din 37 de cadre didactice⁷⁵, inclusiv 16 persoane înscrise „moldoveni” și 4 persoane, deținătoare de tituri științifice și științifico-didactice, cea mai mare parte a cărora (33) aveau o experiență de muncă de până la 5 ani, iar 14

⁷⁰ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 49, ff. 33-34.

⁷¹ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 9, f. 49.

⁷² ANRM, F. 2848, inv.2, d. 160, f. 203; F. 2991, inv. 5, d. 60, ff. 18.

⁷³ ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 60, ff. 10-11, 18, 28.

⁷⁴ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 41.

⁷⁵ În același dosar, la altă pagină este indicată cifra de 44 de cadre didactice angajate la Institutul Învățătoresc din Soroca în anul 1952-1953.

dintre aceștia au locuit în perioada războiului „pe teritoriile ocupate”⁷⁶ – deci nu erau pasibile de încredere politică și nici profesională.

Calitatea cadrelor didactice ale Institutului l-a determinat pe secretarul comitetului raional de partid să mai intervină la sfârșitul anului de învățământ 1952-1953 pe lângă secția școli a CC al PCM cu solicitarea de a destitui pentru „necorespundere” alte câteva persoane: Vasili Usanov, lector la catedra de marxism-leninism; Nicolai Corcinschi, șeful catedrei de „limbă și literatură moldovenească”, care „nu inspiră încredere politică și nici profesională” pentru că a locuit în perioada războiului „pe teritoriile ocupate”; Nicolai Bem, șeful catedrei de științe ale naturii și geografie pentru că „nu cunoaște deloc limba moldovenească [...] în timp ce predarea științelor naturii și a geografiei se realizează doar în limba moldovenească” și vicedirectorul T.F. Popovici pentru „atitudine iresponsabilă” față de calitatea studenților admiși la Institut⁷⁷. La 25 iulie 1953, V. Samohin, secretarul comitetului de partid al raionului Soroca revine la CC al PCM cu o interpelare în care acuză Ministerul Învățământului de lipsă de atitudine principială și loialitate față de angajații Institutului Învățătoresc de la Soroca, care „nu inspiră încredere politică și profesională” și că pe unii chiar i-a luat sub tutelă ministerială. Secretarul de partid invocă cazurile lectorilor Oxman, „care manifestă superioritate față de studenții de naționalitatea moldovenească, el însuși având origini burgheze” și a lui Perelman, care „are concepții sioniste”, iar ministrul Învățământului A. Craciun i-a angajat în școlile din or. Chișinău. De asemenea, secretarului de partid regretă că Ministerul Învățământului îl consideră „de neînlocuit” pe șeful catedrei de „limbă și literatură moldovenească” Nicolae Corcinschi, care de fapt era „periculos de compromis” prin faptul că a rămas în Basarabia în perioada războiului sovieto-german⁷⁸. Pe de altă parte, secretarul de partid din Soroca reclamă re poziționările în funcții a directorului Vasile Ceban și a vicedirectorului S.I. Malețki, care au fost transferați la Bălți, iar în locul lor au fost numite alte persoane, ignorând hotărârile biroului comitetului raional de partid⁷⁹.

Interpelările secretarului de partid din Soroca au produs efecte (nu chiar cele pentru care a optat, or niciun cadru didactic nu a fost eliberat din funcție), pentru că în nota informativă a Ministerului Învățământului se indică faptul că la începutul lunii august 1953 au fost realizate remanieri în componența corpului didactic al Institutului Învățătoresc de la Bălți, 7 persoane fiind transferate în alte posturi în cadrul Institutului (S.I. Malețki, P.C. Petrușin, E.B. Șulman) și în alte instituții de învățământ superior din RSSM pentru consolidarea acestora (V.G. Ceban, I.Ț. Gohberg, D.C. Filip, I.G. Bevz). De asemenea, Ministerul Învățământului a repartizat la Institutul de la Soroca cinci cadre didactice: trei profesori de matematică, inclusiv unul din școala medie (N.C. Petrușin) și doi tineri absolvenți ai Institutului de la Soroca (V.A. Onilă și Dmitrov); și doi profesori de limbă și literatură, ambii absolvenți ai Institutului de la Soroca (A.A. Radul, prof., de „limbă moldovenească” și

⁷⁶ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 39-40. În același timp, la Institutul Învățătoresc de la Tiraspol erau angajați doar 2 doctori în științe și la Institutul de la Bălți niciunul.

⁷⁷ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, ff. 41-42.

⁷⁸ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 64.

⁷⁹ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 65.

I.G. Vdovina prof. de limba rusă)⁸⁰. Cu toate acestea, mai multe posturi rămâneau neacoperite, fapt ce periclita procesul didactic în noul an de învățământ și care l-a determinat pe secretarul comitetului de partid Soroca să insiste pe lângă CC al PCM să repartizeze la Institutul de la Soroca „cadre didactice calificate, care cunosc limba moldovenească” pentru a ocupa posturile vacante de șefi ai catedrelor de marxim-leninism, istorie, limbă și literatură moldovenească, științe ale naturii și geografie, trei posturi de lector la catedra de marxim-leninism, unul de lector superior la cea de istorie și postul de vicedirector pentru învățământul cu frecvență redusă⁸¹.

Pe lângă deficitul numeric de cadre didactice și un deficit de profesionalism, activitatea de formare a cadrelor didactice pentru școala națională a Institutului de la Soroca a fost periclitată și de lipsa personalului didactic românofon și calificat. Informațiile statistice din *Tabelul 4* indică asupra unei prezențe de aproape 40 la sută a elementului autohton românesc în corpul didactic al Institutului, completat de etniile specifice tabloului etnic al RSSM după război. Deși prevala procentual (așa cum era specific și celorlalte instituții de învățământ superior pedagogic din RSSM), reprezentanța românească a corpului didactic de la Soroca era una mai degrabă „sovietică-moldovenească”, în sensul în care toți cei declarați „moldoveni” au absolvit instituții de învățământ superior sovietice înainte de războiul sovieto-german. Astfel, aceștia fiind cetățeni sovietici, originari din stânga Nistrului sau din alte regiuni ale URSS și studiind în școlile sovietice-rusești, fie nu cunoșteau limba română (așa cum era cazul lui Nikolai Bem, șef al catedrei de științe ale naturii și geografie, care se scria „moldovean”, dar care nu cunoștea deloc limba „moldovenească”) sau vorbeau dialectul transnistrian rusificat. Discutând la ședința organizației primare de partid despre pregătirea Institutului pentru anul de învățământ 1952-1953, lectorul E.D. Hmelnițki insista că „noi avem nevoie anume de cadre moldovenești. Avem acum mulți șefi de catedre, care nu cunosc limba moldovenească și astfel nu-și pot exercita atribuțiile de funcție [...]”⁸².

Documentele de arhivă indică doar naționalitatea cadrelor didactice, nu și limba pe care o vorbeau. În așa mod, putem deduce ca cei 14 profesori, care au locuit în perioada războiului „pe teritoriile ocupate”⁸³ și care nu erau doar „moldoveni”, cunoșteau bine limba română. O bună parte a cadrelor didactice angajate la Institut (unele pentru termene destul de scurte) nu vorbeau deloc românește, fapt indicat în notele informative ale secției agitație și propagandă a CC al PCM.

În ce privește apartenența politică a corpului didactic al Institutului de la Soroca nu era unul tocmai „sănătos” din punctul de vedere al autorităților de partid: în anul 1949, doar patru cadre didactice erau membri de partid, ceilalți 10 fiind aparținici ⁸⁴, astfel că Florea, secretarul organizației primare de partid a propus drept obiectiv pentru anul 1950 „să studieze cadrele sistematic” și „să educe comuniști

⁸⁰ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, ff. 72-73.

⁸¹ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 42.

⁸² AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 9, f. 45.

⁸³ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 39-40. În același timp, la Institutul Învățătoresc de la Tiaspol erau angajați doar 2 doctori în științe și la Institutul de la Bălți niciunul.

⁸⁴ *Ibidem*.

tineri” în scopul măririi numărului de membri ai organizației Institutului⁸⁵. În acest sens, profesorii Institutului de la Soroca au fost implicați în toate campaniile ideologice, care au bulversat societatea sovietică în perioada stalinismului târziu, iar organizația primară de partid își exercita cu multă străduință misiunea de a păstra vigilența politică și de a promova linia partidului în educarea cetățenilor sovietici. Așa cum s-a văzut mai sus, mai mulți profesori de la Soroca au fost bănuși de lipsă de loialitate partidului și statului sovietic, autoritățile de partid insistând asupra concedierii lor, inițiativa, desigur venind din partea colegilor de catedre. Astfel, sus-numitul lector E.D. Hmelnițki, în aceeași adunare, susținea că Institutul are nevoie de „cadre moldovenești”, pentru că „șefii de catedre, care nu cunosc limba moldovenească [...] nu pot verifica cadrele didactice, care predau în limba moldovenească”⁸⁶, în timp ce „o mare parte dintre cadrele noastre nu inspiră încredere politică. De exemplu, tov. Bulat a absolvit Universitatea din Iași, dar predă geografie economică a URSS⁸⁷.

Tabelul 4

Structura etnică a corpului didactico-științific, 1949-1954

Anul de învățământ	Total personal academic	Naționalitate									
		moldoveni		ruși		ucraineni		evrei		alte naționalități	
		nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
1949-1950	14	6	42,4	3	21,5	1	7,3	3	21,5	1	7,3
1950-1951	30										
1951-1952	28 (31)	8	25,8	8	25,8	7	22,6	7	22,6	1	3,2
1952-1953	37	15	40,5	9	24,4	5	13,5	-		8	21,6
1953-1954	42	17	40,5	15	35,8	4	9,5	3	7,1	3	7,1

Tabel alcătuit în baza informațiilor din: ANRM, F. 2991, inv. 5, d. 36, f. 6-7; d. 49; d. 60, ff. 10-11; d. 80, ff. 13; F.2848, inv.2, d. 222, f. 95; AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 38.

Un alt coleg vigilent, F.F. Țurcan, lector la catedra de marxism-leninism confirma că „Problema cadrelor este una foarte importantă pentru noi. Avem o bună parte a cadrelor didactico-științifice și a personalului auxiliar care nu corespund după calitățile lor politico-ideologice și calitățile profesionale unei instituții de învățământ superior sovietice”⁸⁸. Iar adunarea de partid a decis că corpul didactico-științific al Institutului „nu corespunde, în mare măsură, după calitățile politico-ideologice și calificările profesionale și nu poate asigura realizarea misiunii institutului de a pregăti cadre de o înaltă calificare profesională în spiritul teoriei marxist-leniniste”⁸⁹.

Vânătoarea de „elemente necorespunzătoare” s-a intensificat și mai mult după Congresul al XIX-lea al PCUS (1952) și plenara a III-a a CC al PCM cu privire la îmbunătățirea educației cadrelor în organizația republicană de partid. Discutând despre calitatea „ideologică” și „credibilitatea” unor cadre didactice angajate la catedrele Institutului, comunistul F.F. Țurcan amintea adunării de partid la 27

⁸⁵ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 1, f. 22.

⁸⁶ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 9, f. 45.

⁸⁷ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 9, f. 45.

⁸⁸ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 9, f. 45.

⁸⁹ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 9, f. 49.

ianuarie 1953 că „o mare parte a teritoriului Patriei a fost ocupat temporar”, iar „dușmanii au lăsat în urmă mai mulți spioni, diversanți și tot felul de răufăcători”. Țurcan, atenționând colectivul că în Institut sunt mai multe persoane cu un trecut dubios, întreba: „Nu știm noi oare cine sunt R.I. Perelman, N.A. Corcinschi, A.A. Alexandrov, A.A. Joian? [...] Cine este A.A. Alexandrov? Fiul fostului aviator al lui Antonescu. Cine este Corcinschi N.A.? Fiu de culac, în curtea cărui a fost ucis un cekist în timpul războiului civil”⁹⁰. „Cui am încredințat noi educația studenților noștri? – se întreba retoric Țurcan, „unor Perelmani, Bencovici, Corcinschi. Trebuie să scăpăm cât de repede posibil de aceștia”.

Concluzii. Analiza conținutului discursurilor și temelor de discuție a adunărilor de partid ale instituțiilor de învățământ superior din RSSM, în perioada în care a funcționat Institutul Învățătoresc de la Soroca, ne-a permis să observăm că autoritățile de partid nu aveau încredere în cadrele didactice și studenții de la Soroca. Organizația primară de partid și comitetul raional de partid de la Soroca au manifestat în exces vigilență politică și ideologică și au întreprins acțiuni de epurare a colectivului pedagogic și a contingentului de studenți al Institutului de la Soroca, acțiuni determinate, posibil de concentrația de populație românofonă în nordul RSSM, dar și de faptul că cele mai multe acțiuni de rezistență antisovietică au avut loc tot în zonele de nord ale Moldovei Sovietice.

Vigilența politică și ideologică a autorităților nu s-a limitat la observare, organele de partid au întreprins mai multe acțiuni „de purificare politică și ideologică” a colectivului Institutului de la Soroca. Nenumăratele remanieri, destituiri și noi angajări suportate de profesorii Institutului pe parcursul celor cinci ani de activitate, au fost determinate de multe ori de „necorespunderea politică și ideologică”, de lipsa de încredere a autorităților în bunele intenții ale cadrelor didactice și loialitatea lor puterii sovietice. Condițiile vitrege ale sfârșitului anilor '40 și începutul anilor '50 în care a trebuit să se formeze corpul didactic al Institutului au fost amplificate de înșiși membrii colectivului pedagogic, unii dintre care, din exces de zel, au contribuit la îndepărtarea colegilor de breaslă și a studenților din Institut.

În contextul politicii unionale de reorganizare prin comasare a instituțiilor de stat și de partid la începutul „epocii lui Hrușciiov”⁹¹, a „specializării” institutelor pedagogice în formarea învățătorilor la un anumit profil, Sovietul de Miniștri al RSSM aprobă la 6 iulie 1954 hotărârea „Cu privire la îmbunătățirea pregătirii învățătorilor de către instituțiile superioare de învățământ superior pedagogic din republică”, prin care dispune „încetarea admiterii la anul I al Institutului Învățătoresc din Soroca” și „transferarea studenților din anul II ai Institutului de la Soroca la Institutul Pedagogic din Bălți”⁹². La Soroca a fost restabilită școala pedagogică prin transferarea școlilor pedagogice de la Bălți și de la Briceni.

Închiderea Institutului Învățătoresc de la Soroca a fost o acțiune firească a autorităților în condițiile unui număr mic de absolvenți ai școlilor medii din RSSM și a lipsei unui bazin de recrutare a studenților. Nici fraudarea procedurii de admitere și

⁹⁰ AOSPRM, F. 121, inv. 69, d. 14, f. 9.

⁹¹ Pentru detalii: Ruslan Șevcenco, *Viața politică în RSS Moldovenească (1944-1961)*, Chișinău, Pontos, 2007, pp. 115-116.

⁹² ANRM, F. 2848, inv. 22, d. 168, ff. 44-45.

nici extinderea ariei de recrutare a studenților în afara RSSM nu au contribuit la crearea unor contingente suficiente numeric, dar mai ales corespunzătoare nivelului de cultură generală și studii revendicat de școala superioară.

Pe de altă parte, puținele cadre didactice, angajate în acești ani la catedrele Institutului de la Soroca, nu puteau asigura cu deplinătate formarea profesională a învățătorilor pentru clasele a V-VII-a atât din cauza numărului lor insuficient pentru a putea preda toate disciplinele din planurile de învățământ, cât și din cauza nepregătirii celor angajați pentru activitate în școlile superioare. Angajații Institutului Învățătoresc de la Soroca nu au reușit să se constituie într-un colectiv care să muncească în sensul realizării misiunii instituției, și din cauza lipsei de experiență managerială a persoanelor care au asigurat administrarea instituției, dar mai ales din cauza deselor remanieri de cadre operate atât de Ministerul Învățământului, cât și de autoritățile de partid locale și republicane. Desele transferuri din funcție în funcție și din instituție în instituție nu permiteau cadrelor didactice să crească din punct de vedere profesional și nici să realizeze activități științifice și erau însoțite și de hărțuirea personalului didactic al Institutului și a studenților (mai ales a celor cu diplome obținute în instituții de învățământ românești).

Iar în condițiile în care mai bine de 2/3 din contingentele studențești ale Institutului de la Soroca erau scriși în acte „moldoveni” și, probabil, mulți dintre cei înscriși ucraineni, evrei și ruși, de asemenea, erau vorbitori de limbă română, faptul că o bună parte a cadrelor didactice erau vorbitoare de limbă rusă sau vorbeau o „limbă moldovenească” stâlcită contribuia la rusificarea tinerilor care treceau prin „purgatoriul” învățământului superior sovietic și, ulterior, la deznaționalizarea lor.

Cei 406 învățători pentru clasele a V-VII-a, absolvenți ai Institutului Învățătoresc de la Soroca nici pe aproape nu au soluționat problema deficitului cras de pedagogi din școlile RSSM. Pe deasupra, deși școlile din RSSM sufereau de un deficit important de învățători de „limba și literatura moldovenească”, Institutul a produs 141 de învățători de limbă și literatură rusă și doar 73 de învățători de „limbă și literatură moldovenească”. Și puținii învățători-absolvenți ai Institutului sufereau de o pregătire profesională nesatisfăcătoare – „nivelul de pregătire, discursul și cultura generală nu corespund rigorilor impuse învățătorului sovietic” – susținea însuși directorul Borovik.

În acest sens, Institutul Învățătoresc de la Soroca a fost o utopie – o intenție deliberată a statului sovietic proiectată să soluționeze, de rând cu celelalte școli superioare pedagogice, problema deficitului de cadre didactice în sistemul educațional al RSSM, dar care și-ar fi putut realiza misiunea doar în condiții ideale.

Liliana ROTARU,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova,
e-mail: lilianaefrim@gmail.com